

Enkelte sager af mere generel interesse

Dette bilag indeholder en beskrivelse af og kommentarer til enkelte sager af mere generel interesse om forsvarerens adgang til aktindsigt.

1. Forsvarerens almindelige adgang til aktindsigt

1.1. Som anført i redegørelsen blev forsvarerens almindelige adgang til aktindsigt ved lovændringen i 2003 begrænset til at vedrøre materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår.

Materiale, som anklagemyndigheden har til hensigt at fremlægge under domsforhandlingen, er dog tillige omfattet af den almindelige adgang til aktindsigt, uanset det ikke måtte være tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår.

Endvidere indebærer det generelle objektivitetsprincip en pligt for anklagemyndigheden til under straffesagen at fremlægge alle oplysninger, der måtte have betydning for skyldspørgsmålet, uanset om oplysningerne er tilvejebragt til brug for den konkrete sag.

1.2. Spørgsmålet om netop *objektivitetsprincippet*s betydning for fortolkningen af retsplejelovens § 729 a, stk. 3, om forsvarerens almindelige adgang til aktindsigt havde Højesteret lejlighed til at tage stilling til i en sag, der blev afgjort ved rettens kendelse af 28. oktober 2004.

Der var tale om en sag, hvor der i september 2003 blev rejst tiltale mod A for overtrædelse af straffelovens § 222, stk. 1 og 2, jf. § 224, jf. § 225, ved i en periode fra 2001 til 2003 at have haft anden kønslig omgang med sin dengang 11-12-årige fætter, forurettede F. Der verserede på det tidspunkt allerede en anden sædelighedssag, hvori F var forurettet. Den mistænkte i den sag var B, der ligeledes var i familie med F. I forbindelse med forberedelsen af domsforhandlingen i sagen anmodede A's forsvarer om at blive gjort bekendt med efterforskningsmateriale i andre sager, hvor F var forurettet. Advokaten henviste navnlig til sagen mod B. Anklagemyndigheden afviste begæringen, som herefter blev indbragt for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1, jf. stk. 2.

Ved Højesterets kendelse blev forsvarerens begæring afvist.

Efter en gennemgang af retsgrundlaget udtalte Højesteret bl.a. følgende:

”....Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, har forsvareren adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt for den sag, som sigtelsen angår. Det gælder uden hensyn til materialets betydning for sagen.

De oplysninger, som advokat....som forsvarer for tiltalte har anmodet om aktindsigt i, er ikke tilvejebragt af politiet til brug for den sag, som tiltalen angår. Efter forarbejderne til bestemmelsen sammenholdt med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 omfatter forsvarerens adgang til aktindsigt imidlertid alt materiale, som er af betydning for sagen, uanset om det er tilvejebragt for den pågældende sag.

De forhold, som forsvareren søger at få oplyst gennem aktindsigten, kan ikke antages at have nogen betydning for forsvaret af tiltalte. Forsvareren har derfor ikke krav på adgang til at gøre sig bekendt med efterforskningsmaterialet mod [B].”

Sagen gav anledning til, at rigsadvokaturen udsendte en Rigsadvokaten Informerer (nr. 46/2004) til anklagemyndigheden. Rigsadvokaten gav heri udtryk for, at det er væsentligt at være opmærksom på, at retsplejelovens § 729 a, stk. 3, skal fortolkes i lyset af det almindeligt gældende objektivitetsprincip. Hvis politi eller anklagemyndighed får kendskab til oplysninger, som ikke er tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen eller tiltalen angår, men som må antages at have betydning for tiltaltes forsvar, så skal sådanne oplysninger således inddrages i sagen og forsvareren meddeles aktindsigt heri, med mindre der er grundlag for at undtage oplysninger fra aktindsigt efter bestemmelsen i retsplejelovens § 729 c.

1.3. Et særligt spørgsmål i relation til forsvarerens almindelige adgang til aktindsigt, er spørgsmålet om oplysning om *identiteten på en anonym meddeler*.

Som nævnt i redegørelsen er oplysninger om identiteten på en meddeler, som ønsker at være anonym, ikke omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3. Det samme gælder identiteten på andre kilder end meddelere, hvis kildens identitet på baggrund af et ønske om at være anonym ikke fremgår af politirapporten.

Spørgsmålet om oplysning af identiteten på en anonym meddeler indgik i en sag, der blev afgjort ved Højesterets kendelse af 9. marts 2005.

Sagen angik navnlig fortolkningen af retsplejelovens § 836 a, som blev indsat i loven samtidig med de nye regler om forsvarerens adgang til aktindsigt. Ifølge § 836 a kan en person ikke indkaldes som vidne under domsforhandlingen, hvis oplysninger om

personens identitet ikke indgår i sagen, eller er undtaget fra forsvarerens (og sigtedes) adgang til aktindsigt i medfør af § 729 c.

Der var tale om en sag om et voldeligt opgør på en restaurant mellem medlemmer af en rockergruppe og en gruppering af unge mænd af anden etnisk herkomst end dansk. Under efterforskningen af sagen lovede politiet en meddeler, der havde overværet opgøret, fuld anonymitet. Baggrunden herfor var, at vedkommende ved afhøringen oplyste, at han frygtede stærkt for sin egen sikkerhed. Der blev herefter udfærdiget en politirapport, hvori meddelerens identitet ikke blev angivet. Identiteten fremgik heller ikke på anden måde af sagen.

Forud for domsforhandlingen optog anklagemyndigheden ved en fejl den pågældende meddeler som vidne på bevisfortegnelsen som ”NN-anonym”, ligesom man tilkendegav, at der ville blive fremsat begæring om, at meddeleren blev sikret anonymitet under domsforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 848, stk. 2 og 3. Da retten pålagde anklagemyndigheden at angive vidnets navn, stilling og bopæl på en tillægsbevisfortegnelse, frafaldt anklagemyndigheden at føre meddeleren som vidne. Herefter begærede forsvarerne for de tiltalte imidlertid den pågældende ført som vidne.

Denne begæring blev endeligt afvist ved Højesterets kendelse.

For Højesteret gjorde anklagemyndigheden bl.a. gældende, at oplysningen om en meddelerens identitet ikke er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt efter § 729 a, stk. 3, når oplysninger fra den pågældende ikke skal benyttes under domsforhandlingen, og at den pågældende som følge heraf efter bestemmelsen i retsplejelovens § 836 a heller ikke kan indkaldes af forsvareren som vidne i sagen.

Forsvareren gjorde bl.a. gældende, at anklagemyndigheden er underlagt et objektivitetsprincip og derfor ikke må undertrykke et bevis, som kan være til tiltaltes gunst. Anklagemyndigheden bemærkede hertil, at meddelerens oplysninger i den konkrete sag støttede en domfældelse, og at en unkladelse af at føre meddeleren som vidne således som følge heraf ikke ville være i strid med objektivitetsprincippet.

Efter en gennemgang af retsgrundlaget udtalte Højesteret følgende:

”Når et vidne i en sag anonymt har afgivet forklaring til politiet, må det være op til anklagemyndigheden, om vidnet skal indkaldes til at afgive forklaring under domsforhandlingen – og derfor skal medtages i bevisfortegnelsen med navns nævnelse mv, jf. retsplejelovens § 834 – eller ej, med mindre der er grund til at antage, at vidneforklaringen vil kunne være af betydning for tiltaltes forsvar. Der er i overensstemmelse med ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 836 a, jf. herved tillige objektivitetsprincippet, jf. retsplejelovens § 96, stk. 2, og kravet om ”fair trial”, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonven-

tions artikel 6, stk. 3, litra d, ikke nogen herudover gående adgang for forsvarer til at indkalde et sådant vidne.

Efter oplysningerne i sagen finder Højesteret, at den begærede vidneførsel må antages at være uden betydning for forsvarer af tiltalte....”

Højesteret anerkendte således, at oplysningen om identiteten på en meddeler, der ønsker at afgive forklaring anonymt, som udgangspunkt ikke er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt, og at meddeleren derfor heller ikke af forsvareren kan begæres ført som vidne under straffesagen. Undtagelse herfra må dog gøres i de tilfælde, hvor der er grund til at antage, at vidneforklaringen vil kunne være af betydning for tiltaltes forsvar.

1.4. Objektivitetsprincippet fører således til, at anklagemyndigheden ikke under en domsforhandling kan undlade at fremlægge oplysninger, som tyder på tiltaltes uskyld, heller ikke selv om oplysningerne stammer fra en person, hvis identitet ikke er omfattet af forsvarerens adgang til aktindsigt. Anklagemyndigheden må i den situation vælge enten at prioritere den pågældende persons sikkerhed højest og opgive at gennemføre sagen, eller også må vidnet føres på trods af løftet om anonymitet. Om vidnets navn, stilling og bopæl i så fald vil kunne hemmeligholdes for den tiltalte under domsforhandlingen efter bestemmelsen i § 848, stk. 2, nr. 2, beror på, om oplysningen herom må antages at være uden betydning for den tiltaltes forsvar. I den konkrete sag tilkendegav anklagemyndigheden over for Højesteret, at betingelserne for at føre den pågældende som anonymt vidne efter anklagemyndighedens opfattelse ikke var opfyldt.

2. Undtagelse fra forsvarerens adgang til aktindsigt

2.1. Forsvarerens almindelige adgang til aktindsigt kan efter bestemmelsen i retsplejelovens § 729 c begrænses under henvisning til en række nærmere angivne hensyn.

Som det fremgår af redegørelsen, er det navnlig hensynet til sagens opklaring og hensynet til tredjemands liv eller helbred, som har ført til undtagelser fra forsvarerens adgang til aktindsigt. I en række sager har anklagemyndigheden henvist til begge hensyn som begrundelse for begæringen om fravigelse.

2.2. Det gælder f.eks. sag, som blev endelig afgjort af Højesteret i juli 2005.

Der var tale om en sag, hvor der var rejst tiltale mod en række personer for omfattende og alvorlig personfarlig kriminalitet af organiseret karakter. Under den fortsatte, men afsluttende del af efterforskningen anmodede anklagemyndigheden om tilladelse til at aflytte en mobiltelefon, som blev anvendt af en af de tiltalte, der var varetægtsfængslet. Oplysningerne om, at den tiltalte disponerede over en mobiltelefon, var til-

gået politiet fra et vidne – en af tiltaltes bekendte – som var blevet ringet op af tiltalte. Der var mistanke om, at den tiltalte gennem den indsmuglede telefon ville forsøge at skaffe sig alibier samt forsøge at samordne sin forklaring med de øvrige tiltalte i sagen. Endvidere havde det vidne, som var fremkommet med oplysningerne om telefonen, givet udtryk for frygt for, at den tiltalte skulle blive bekendt hermed. Anklagemyndigheden anmodede derfor om, at det efterforskningsmateriale, der blev fremlagt for retten til støtte for anmodningen om telefonaflytning samt det i retsmødet passerede, blev undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3 og 4.

I byretten blev anklagemyndighedens begæring om telefonaflytning imødekommet, mens anmodningen om undtagelse fra adgangen til aktindsigt blev afslået. Denne kendelse blev ændret i landsretten, som fandt, at betingelserne i § 729 c, stk. 1, nr. 3 og 4 for at begrænse forsvarerens adgang til aktindsigt var opfyldt. For Højesteret forelå det oplyst, at telefonaflytningerne efter kort tid var blevet indstillet, og at intet af det ved aflytningen tilvejebragte materiale indgik i sagen mod de sigtede, der på det tidspunkt var blevet domsforhandlet.

Højesteret stadfæstede landsrettens afgørelse med følgende begrundelse:

”På baggrund af oplysningerne om karakteren og omfanget af tiltalen, sammenholdt med det oplyste om relationerne mellem tiltalte og det vidne, som henledte politiets opmærksomhed på, at tiltalte disponerede over en mobiltelefon, finder Højesteret, at det af hensyn til det pågældende vidnes liv og helbred var påkrævet at fravige den beskikkede forsvarers adgang til aktindsigt i oplysningerne om etableringen af telefonaflytningen og de herved tilvejebragte oplysninger samt retsmøderne afholdt i denne forbindelse, jf. retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 4. Det bemærkes herved, at oplysningerne ikke var af en sådan karakter, at fravigelsen af retten til aktindsigt gav anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af forsvaret.

Højesteret finder det derimod ikke godtgjort, at fravigelsen af forsvarerens ret til aktindsigt var påkrævet af hensyn til sagens opklaring, og betingelsen i retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3, findes derfor ikke opfyldt.”

Kendelsen er et eksempel på, at forsvareren på intet tidspunkt under sagen har fået adgang til det undtagne materiale, hvilket som anført i redegørelsen ofte vil være tilfældet, når det er hensynet til tredjemands liv eller helbred, der begrundet undtagelsen.

2.3. Hensynet til sagens opklaring og til tredjemands liv og helbred indgik også i en anden sag, som fandt sin endelige afgørelse i Højesteret i januar 2005

Sagen drejede sig dog navnlig om, hvorvidt der er hjemmel til at foretage indenretlig afhøring af et vidne, hvis forklaring er undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt, uden at underrette sigtede og forsvareren herom.

Sagens nærmere omstændigheder var følgende:

Under efterforskningen af en større sag med forbindelse til organiseret kriminalitet blev vidneforklaringer til politirapport i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3 og 4, indtil videre undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt. Baggrunden herfor var bl.a. konkrete trusler fremsat af en sigtet.

Samtidig med begæringen om undtagelse af politirapporterne fra forsvarerens adgang til aktindsigt, indgav anklagemyndigheden i medfør af retsplejelovens § 747, 2. pkt., begæring til retten om indenretlig afhøring af de pågældende vidner. Anklagemyndigheden havde på det tidspunkt ikke truffet beslutning om, hvorvidt der var behov for at føre de pågældende som vidner under en domsforhandling, herunder om hensynet til at beskytte vidnerne, jf. § 729, stk. 1, nr. 4, eventuelt måtte føre til, at de ikke kunne føres som vidner under sagen. Anklagemyndighedens begæring om indenretlig afhøring var således bl.a. begrundet i et ønske om sikring af forklaringerne som bevis for det tilfælde, at man senere skulle vælge at føre de pågældende som vidner under sagen.

Henset til at forklaringerne til politirapport var undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt, anmodede anklagemyndigheden i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 7, om, at afholdelse af retsmødet skete uden underretning af sigtede og forsvarer. Det var hensigten i stedet at indkalde den i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 5, særlig beskikkede forsvarer til retsmødet.

Retsplejelovens § 748, stk. 7, blev indsat i loven samtidig med de nye regler om forsvarerens adgang til aktindsigt. Bestemmelsen er en undtagelse fra reglerne i § 748, stk. 1 og 2, hvorefter den sigtede og forsvareren som udgangspunkt skal underrettes om alle retsmøder, ligesom de er berettiget til at overvære dem. Det følger af § 748, stk. 7, at underretning om et retsmøde kan undlades, hvis der under retsmødet fremlægges oplysninger, der efter § 729 c er undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt.

Højesteret tiltrådte, at forsvarerens adgang til aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 3 og 4, indtil videre var blevet fraveget.

Højesteret fastslog samtidig, at der ikke er hjemmel i retsplejeloven til uden underretning af sigtede og forsvarer at afholde retsmøde med henblik på indenretlig afhøring

af vidner, hvis forklaring er undtaget fra forsvarerens adgang til aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c.

Sagen gav anledning til, at der blev udsendt en Rigsadvokaten Informerer (nr. 3/2005) til anklagemyndigheden. Rigsadvokaten gav heri udtryk for, at anklagemyndigheden i en situation som den foreliggende må foretage et valg. Hvis anklagemyndigheden finder, at der er behov for at sikre vidnets forklaring til retsbogen, må forsvareren i medfør af den almindelige regel i retsplejelovens § 729 a, stk. 3, meddeles aktindsigt i vidnets forklaring til politirapport – eventuelt med pålæg om ikke at videregive oplysningerne til sigtede, jf. herved retsplejelovens § 729 a, stk. 4. Forsvareren skal endvidere i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 2, underrettes om retsmødet. Såfremt betingelserne i retsplejelovens § 748, stk. 5 og 6 er opfyldt, vil underretning af sigtede dog kunne undlades.

Ønsker anklagemyndigheden af hensyn til vidnets sikkerhed at undtage den pågældendes forklaring til politirapport fra forsvarerens aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 729 c, stk. 1, nr. 4, får det således den konsekvens at anklagemyndigheden må afstå fra at søge vidnets forklaring sikret som bevis gennem en indenretlig afhøring.